

Wie ben je, wat doe je hier, wanneer ga je weer terug?

Kwalitatief onderzoek naar ervaringen van mensen van buitenlandse afkomst met discriminatie in Leeuwarden

Ernest Enongene Esambe studeert aan de Stenden Hogeschool Leeuwarden. Hij volgt de opleiding International Hospitality Management, de keuzerichting Humanitarian Assistance met de specialisatie Mensenrechten. In zijn thuisland Kameroen heeft hij de studie Sociale Wetenschappen afgerond. Hij werkt toe naar een toekomst als mensenrechtenactivist.

Aafke Koster is opgegroeid in Nederland, in de provincie Fryslân. Zij is Gezondheidswetenschapper, afgestudeerd aan de Universiteit Maastricht, en werkt als zelfstandig onderzoeker vanuit De Rode Eik; een bureau voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie. De Rode Eik brengt mensen in beweging vanuit een onderzoeksmatige en doelgroepgerichte benadering waardoor ruimte ontstaat voor ontwikkeling en empowerment.

	Samenvatting	2
1	Inleiding	3
2	Opzet	4
2.1	Afbakening	4
2.2	Methoden	4
3	Resultaten	7
3.1	De verhalen	7
3.1.1	Publieke leven	7
3.1.2	Op het werk	9
3.1.3	Op de buurt/in het wonen	10
3.1.4	Rondom studie/school	12
3.1.5	Binnen de familie	13
3.1.6	Geen ervaring	13
3.1.7	Niet willen of kunnen praten over...	14
3.2	Overzicht ervaringen	14
4	Discussie	15
4.1	Ervaringen met discriminatie	15
4.1.1	Mate van ervaringen met discriminatie	15
4.1.2	Situaties van ervaren discriminatie	15
4.1.3	De beleving van discriminatie	16
4.2	Relativering van het onderzoek	17
5	Conclusie	19
	Bijlage	20

SAMENVATTING

In Leeuwarden is in 2008 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de ervaringen van mensen van buitenlandse afkomst met discriminatie op basis van herkomst en huidskleur in Leeuwarden.

Er zijn 67 mensen benaderd voor onderzoek, waarvan 63 mensen zijn geïnterviewd. Van deze groep zijn verhalen van 60 mensen meegenomen in het onderzoek. De interviews zijn gehouden in de setting van bestaande groepen, zoals vrouwengroepen, multiculturele ontmoetingscentra, op school en in de kennissenkring van een van de interviewers.

In de interviews geven respondenten aan dat zij discriminatie ervaren op het terrein van het publieke leven, op het werk, op de buurt en in het wonen, rondom de studie of op school en binnen de familie. Na verwerking van de resultaten is te concluderen dat mensen van buitenlandse afkomst in Leeuwarden discriminatie op basis van herkomst en kleur ervaren. Deze ervaring komt vooral voor op het vlak van het publieke leven en op buurtniveau. Discriminatie wordt zowel in directe als subtiele vorm ervaren. Volgens de respondenten maken alle leeftijdsgroepen zich schuldig aan discriminatie op basis van herkomst en kleur, ook ouderen. Studenten relativeren het voorkomen van discriminatie en zetten dergelijke situaties in een sociaal-cultureel kader.

De uitkomsten van het onderzoek kunnen een indicatie geven van ervaringen met discriminatie van mensen van buitenlandse afkomst in Leeuwarden.

In welke mate komt discriminatie voor in Fryslân en in wat voor situaties? Dat is de vraag die Tûmba zich elk jaar stelt. Uit haar jaarlijkse registratie kon het Discriminatiemeldpunt Tûmba in 2007 opmaken dat 40% van het totaal aantal meldingen betrekking heeft op discriminatie op basis van herkomst en kleur.¹ Uit landelijk onderzoek² is gebleken dat slechts 3% van de mensen die deze vorm van discriminatie ervaart, dit meldt bij een anti discriminatievoorziening zoals Tûmba. Om zicht te krijgen op de aard van de ervaringen is het daarom van belang niet alleen te kijken naar de ‘interne’ cijfers van de meldingen, maar ook om er actief op uit te gaan om mensen te vragen naar confrontaties met ervaren discriminatie. Dit was reden voor Tûmba om een kwalitatief onderzoek op te zetten waarin Tûmba actief mensen opzoekt en vraagt naar hun ervaring met discriminatie. Om het onderzoek richting te geven is besloten om mensen van buitenlandse afkomst in Leeuwarden te benaderen. Twee interviewers hebben in het voorjaar van 2008 interviews gehouden met mensen van buitenlandse afkomst en hebben daarover gerapporteerd. In deze rapportage zijn de resultaten van deze gesprekken beschreven. De rapportage beoogt daarmee inzichtelijk te maken wat er in Leeuwarden gebeurt op het gebied van discriminatie op basis van herkomst en kleur en hoe mensen dit ervaren. Afhankelijk van de maatschappelijke vragen of discussie die het rapport oproept, is het mogelijk soortgelijk onderzoek ook in andere regio’s van Fryslân uit te voeren.

In deze rapportage geeft paragraaf 2 een beschrijving van de opzet van het onderzoek, paragraaf 3 presenteert de resultaten, in paragraaf 4 staat de discussie van het onderzoek beschreven en in paragraaf 5 zijn de conclusies weergegeven.

---

¹Boog I., Van Donselaar J., Houtzager D., Rodrigues P. R., Schriemer R., Monitor rassendiscriminatie 2005, Rotterdam, Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie, 2006.

In de opzet is het onderzoek afgebakend en zijn methoden opgesteld.

2.1 Afbakening

De onderzoeksvraag luidt als volgt: *Wat zijn de ervaringen met discriminatie op basis van herkomst en kleur van mensen van buitenlandse afkomst in Leeuwarden?*

Subvragen

1. *In welke mate komen ervaringen met discriminatie op basis van herkomst en kleur voor?*
2. *In welke situaties komt discriminatie op basis van herkomst en kleur voor?*
3. *Hoe ervaren mensen van buitenlandse afkomst deze vorm van discriminatie?*

Zoals in de inleiding is omschreven gaat het in dit onderzoek uitsluitend om discriminatie op basis van herkomst en kleur. De wettelijke term hiervoor is rassendiscriminatie¹. Daar waar geïnterviewden vertelden over discriminatie op basis van kleding en geloof en deze discriminatiegronden een relatie hadden met de herkomst van de geïnterviewde, zijn deze ervaringen meegenomen. Er zijn geen vast omschreven inclusie - of exclusiecriteria opgesteld, alle mensen van buitenlandse afkomst die via van tevoren bepaalde ontmoetingsplekken zijn benaderd, zijn meegenomen in het onderzoek. Het gaat in dit onderzoek om eigen ervaringen van de geïnterviewden, verhalen over ervaringen van bekenden van de geïnterviewde zijn buitengesloten. Verhalen over kinderen van de geïnterviewde zijn als eigen ervaring meegenomen, omdat de ouder verantwoordelijk is voor het (minderjarige) kind.

2.2 Methoden

Om in contact te komen met mensen van buitenlandse afkomst is twee keer een ontmoetingscentrum voor mannen en twee keer een ontmoetingscentrum voor vrouwen bezocht, er is een bezoek gebracht aan twee inburgeringsgroepen, twee buurtwinkels, een internetcafé, een hogeschool en een mentor van een middelbare school. Daarnaast is met twintig mannen gesproken uit de kennissenkring van één van de interviewers.

In totaal zijn 67 mensen benaderd voor het onderzoek, 63 mensen waren bereid in te gaan op onze vraag naar ervaringen met discriminatie (respondenten), waaronder 32 mannen van buitenlandse afkomst, 27 vrouwen van buitenlandse afkomst, 3 vrouwen van Nederlandse afkomst en 1 familie van buitenlandse afkomst. 4 mensen, mannen van buitenlandse afkomst, wilden niet reageren (non-respondenten), zie tabel 1.

---

¹Uit Monitor Rassendiscriminatie 2005: 'Op grond van het Internationaal Verdrag ter Uitbanning van alle vormen van Rassendiscriminatie (IVUR) en uit de antidiscriminatiebepalingen in het Wetboek van Strafrecht en de oordelen van de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) volgt dat onder ras mede wordt begrepen: huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming. Ook godsdienstige, etnische, fysieke, geografische, culturele of historische kenmerken kunnen, gezien de vaste jurisprudentie, ertoe leiden dat er sprake is van discriminatie op grond van ras.'

Respondenten	Aantal
Mannen van buitenlandse afkomst	32
Vrouwen van buitenlandse afkomst	27
Vrouwen van Nederlandse afkomst	3
Familie van buitenlandse afkomst	1
Totaal respondenten	63
Non-respondenten	4
Totaal benaderd	67

Tabel 1: Aantal respondenten/non-respondenten

Twee vrouwen van Nederlandse afkomst namen deel aan de bestaande multiculturele groepen die zijn benaderd voor interviewgesprekken. Omdat het in dit onderzoek gaat om de eigen ervaringen van mensen van buitenlandse afkomst met discriminatie, zijn de verhalen van deze vrouwen buitengesloten van het onderzoek. De ervaringen van een derde vrouw van Nederlandse afkomst zijn wel meegenomen in het onderzoek, omdat zij verteld heeft over ervaringen met betrekking tot haar kinderen die van buitenlandse afkomst zijn. Eén vrouw van buitenlandse afkomst die scholieren van buitenlandse afkomst begeleidt, is wel respondent, maar haar verhalen zijn buitengesloten van het onderzoek, omdat haar niet naar eigen ervaringen is gevraagd. Daarmee zijn in totaal 60 mensen geïncludeerd in het onderzoek, 32 mannen van buitenlandse afkomst, 26 vrouwen van buitenlandse afkomst, 1 vrouw van Nederlandse afkomst en 1 familie van buitenlandse afkomst, geteld als één respondent, zie tabel 2.

Respondenten	Geïncludeerd aantal
Mannen van buitenlandse afkomst	32
Vrouwen van buitenlandse afkomst	26
Vrouwen van Nederlandse afkomst	1
Familie van buitenlandse afkomst	1
Totaal	60

Tabel 2: Aantal geïncludeerde respondenten

Bij gevoelige en persoonlijke verhalen is het belangrijk een vertrouwelijk contact te maken met mensen, daarom is er gekozen voor een semigestructureerde opzet van interviews. Dat wil zeggen dat de beleving van de geïnterviewde centraal staat. De interviewer heeft een beeld van de te stellen vragen, maar gaat het gesprek elke keer open aan. In grote lijnen is gevraagd naar de situatie waarin discriminatie ervaren wordt, bijvoorbeeld op het werk, op straat, op school of in de buurt en welke ervaring dat is. Reacties op deze vragen vormen een antwoord op subvraag 2 van de onderzoeksvraag.

Voor het bepalen van de mate van het voorkomen van ervaringen, subvraag 1 van de onderzoeksvraag, zijn verslagen van de interviews geschreven waaruit te achterhalen is hoeveel respondenten aangeven ervaring te hebben met discriminatie en hoeveel ervaringen zij samen delen.

2 OPZET

Antwoord op subvraag 3 van de onderzoeksvraag, de vraag hoe mensen van buitenlandse afkomst discriminatie ervaren, is geheel afhankelijk van de reacties van respondenten.

Omdat het contact tussen de interviewers en geïnterviewde de resultaten kleurt, zijn de verhalen beschreven vanuit het perspectief van de interviewers.

Om privacyredenen staan er geen namen vermeld, wordt het land van herkomst niet genoemd en staat niet beschreven op welke plek de betreffende persoon is geïnterviewd.

Alleen daar waar het voor de interpretatie van de ervaring van belang is de achtergrond van de geïnterviewde te vermelden en de identiteit van de geïnterviewde niet te achterhalen is, is dit genoemd.

Om inzicht te geven in de resultaten volgt een beschrijving van verhalen die zijn verteld gedurende de interviewgesprekken in paragraaf 3.1 en een schematisch overzicht van alle vertelde ervaringen in paragraaf 3.2.

3.1 De verhalen

De verhalen over discriminatie zijn onderverdeeld naar ervaringen in het publieke leven (paragraaf 3.1.1), ervaringen in werksituaties (paragraaf 3.1.2), ervaringen op het gebied van wonen / buurt (paragraaf 3.1.3), ervaringen in een studie of schoolsetting (paragraaf 3.1.4) en binnen de familie (paragraaf 3.1.5). Daarnaast zijn verhalen beschreven van mensen die zeggen geen ervaring te hebben met discriminatie (3.1.6) en van mensen die er niet over kunnen of willen praten (paragraaf 3.1.7). Per setting is beschreven wat opvalt, wat er gebeurt op het gebied van discriminatie en zijn een paar voorbeelden gegeven.

3.1.1 Publieke leven

Er zijn 25 ervaringen verteld met betrekking tot het publieke leven. De ervaringen zijn onder te verdelen in de behandeling in winkels en door ondernemers (10), de behandeling door dienstverleners (3), de benadering door medeburgers, bijvoorbeeld op straat (11) en de behandeling in de zorg (1).

A Behandeling in winkels en door ondernemers

- Een vrouw vertelt: 'Als ik boodschappen doe, in de supermarkt of zo, luisteren mensen nooit naar mij, ze negeren me dan. Het zijn vooral ouderen die dit doen.'
- Twee migranten hebben mij verteld dat zij in de winkel vaak worden aangesproken door de veiligheidsagent. De agent vraagt hen de tas te laten zien, terwijl 'blanke' mensen zo door mogen lopen.
- 'Laatst liep ik met een vriend van mij door de supermarkt, we wilden gewoon een brood kopen. We merkten al snel op dat een beveiligingsagent ons extra in de gaten hield. Toen we richting de kassa liepen om te betalen, hield hij ons aan en wilde onze tassen inzien! Ik voel mij dan zo vernederd!'
- Een jongen vertelt: 'Ik kwam een winkel binnen, maar de winkeleigenaar besteedde geen aandacht aan mij. Toen ik de man wenkte, vroeg hij: 'Wil je dat echt kopen?' Ik zei dat ik daarom in zijn winkel was. De man zei dat het te duur voor mij zou zijn.'
- Twee andere jonge jongens vertellen dat zij een kledingwinkel bezochten in Leeuwarden. 'De eigenaar negeerde ons eerst, eigenaren van winkels denken vaak dat wij het niet kunnen betalen, maar verrassend genoeg deed hij heel aardig toen we het pak uiteindelijk kochten.'
- Drie mannen van buitenlandse afkomst die een donkere huidskleur hebben, zeggen dat zodra zij in supermarkten komen, beveiligingsbeambten extra op hen letten en elke stap volgen. Dit voelt voor hen zo ongemakkelijk dat zij de neiging hebben de winkel te verlaten zonder boodschappen. Daarom doen zij graag de boodschappen op de markt.

3 RESULTATEN

B Behandeling door dienstverleners

- 'Ik ging met een vriendin naar een bank. We werden geholpen door een oudere meneer. Ik vroeg of ik een rekening kon openen. Dat kon niet, volgens de medewerker. Hij zei niet waarom niet, het kon gewoon niet. Ik denk dan wel dat het komt door mijn huidskleur of hoofddoek. Bij een andere bank was het zomaar klaar.'

C Benadering door medeburgers

- In een interview met een groepje van zes mannen, vertelt één van de mannen: 'Mensen spreken mij soms zomaar aan op straat en vragen waar ik vandaan kom. Dat vind ik gek. In een gesprekje, wanneer je je naam vertelt en zo, dan is het goed, maar zomaar uit het niets vind ik dat raar.'
- In een groeps gesprek met tien vrouwen en één man vertelt één van de vrouwen dat zij vaak wordt aangesproken op straat: 'Wie ben je, wat doe je hier, wanneer ga je weer terug?' Of 'Ga naar uw land terug!' Ook als mensen elkaar nauwelijks kennen. De groep stemt hiermee in en benadrukt dat het vooral ouderen zijn die dit soort dingen zeggen.
- In tijden dat er ernstige conflicten zijn, zoals de moord op Pim Fortuyn, Theo van Gogh en in deze periode met alle commotie rondom de uitlatingen van Wilders, ervaren vrouwen wel meer spanning op straat. Dit komt aan de orde in een gesprek met vijf vrouwen van buitenlandse afkomst. Zij hebben het gevoel dat mensen langer naar hun kijken en het is soms eng langs groepjes jongeren te lopen.

We hebben tien verhalen gehoord van mensen die op straat opmerkingen maken gebaseerd op het uiterlijk of anders zijn van de migrant.

Een van de verhalen viel ons op:

- 'Ik liep een keer op de stoep en een man fietste mij voorbij, op straat. Hij maakte een opmerking over hoofddoekjes en spuugde, niet in mijn gezicht, maar op straat. Hij zei: 'Ik maak je af' en maakte vervolgens het gebaar dat hij iemand de keel afsnijdt. Mijn kinderen zeggen dat zij hem ook wel eens tegenkomen en dat hij altijd opmerkingen maakt tegen mensen met hoofddoeken. Mijn kinderen dragen geen hoofddoeken. Ik wilde dit eerst wel, omdat dit onderdeel is van onze cultuur en geloof. Maar mijn kinderen zeiden tegen mij: 'Mama, wij wonen in Nederland en hier is het anders'. Toen vond ik het goed.'
- Daarnaast is het opmerkelijk dat vier jongens van Antilliaanse afkomst vertellen dat zij vaak beledigingen en beledigende straattaal van Nederlandse mensen naar het hoofd krijgen geslingerd. Omdat zij dit niet kunnen accepteren, reageren zij naar eigen zeggen vaak met geweld.
- Ook een student van Afrikaanse afkomst vertelt dat mensen op straat vaak beledigende straattaal naar hem toe gebruiken en vooroordelen hebben.

D Behandeling in de zorg

Illegale migranten vertellen dat zij geen toegang hebben tot de gezondheidszorg bij gebrek aan een zorgverzekering. De meeste migranten zonder geldige verblijfsvergunning hebben geen zorgverzekering en daarom kunnen zij niet naar het ziekenhuis als ze ziek

zijn waardoor ze uiteindelijk in levensgevaar kunnen verkeren. Twee migranten vertelden mij dat zij deze situatie als discriminatie beschouwen, omdat gezondheidszorg een fundamenteel recht is voor iedereen.

Publieke leven	25
A Behandeling in winkels en door ondernemers	10
B Behandeling door dienstverleners	3
C Benadering door medeburgers, bijvoorbeeld op straat	11
D Behandeling in de Zorg	1

Tabel 3: Publieke leven - Aantal ervaringen gerangschikt naar situatie

3.1.2 Op het werk

Er zijn 9 ervaringen verteld op het gebied van werk. De ervaringen zijn onder te verdelen naar behandeling door collega's (2), behandeling op de werkvloer (4) en de behandeling in de setting van sollicitatie- en personeelsbeleid (3).

A Behandeling door collega's

- Een man vertelt: 'Op het werk is er steeds een man die op mij toekomt en zegt: 'Hé Nigerrr..., ben je er ook weer?'. Dat voelt niet goed. Ik slik het in en krop het op, want ik wil geen problemen. Ik werk daar en wil niet ontslagen worden.'
- Vier mannen vertelden over beledigingen of andere vormen van lastig vallen door Nederlandse collega's. De mannen zeggen dat dit een zeer gespannen werksfeer tot gevolg heeft die leidt tot ongelukken op de werkvloer.

B Behandeling op de werkvloer

Ernest heeft van een man van buitenlandse afkomst die bij een productiebedrijf in Leeuwarden werkt de volgende verhalen gehoord:

- 'Als het pauze is, gaan de Nederlandse mensen gewoon weg van de lopende band. In zijn planning wijst de chef de donkere mensen aan om te blijven opruimen. Na het werk moeten de donkere mensen blijven om schoon te maken. De blanke mensen mogen gaan. Ook worden de donkere mensen altijd aangewezen om de zware dingen te dragen.'
- Een man vertelde dat hij niet goed werd behandeld door zijn baas. 'Ik werd slecht betaald en werkte onder omstandigheden die niet voldoen aan de minimale voorwaarden op het gebied van veiligheid en gezondheid. Ik kreeg het meest vervelende en zware werk en werd gedwongen extra uren te werken zonder daarvoor te worden betaald.'
- Een jongen vertelde me dat zijn baas hem nooit toestond te werken met de machines en hem nooit leerde hoe ze te bedienen met het excuus dat zijn baas niet zou weten hoe het apparaat werkt. Daarentegen kreeg zijn nieuwe Nederlandse collega alles uitgelegd. Door die kennis had zijn collega simpelweg de leiding over hem als ze moesten samenwerken. Hij zei dat hij nooit klaagde, omdat hij bang is zijn baan

3 RESULTATEN

te verliezen en het moeilijk zal vinden om een andere baan te vinden gezien de discriminerende houding van werkgevers. Daarom heeft hij besloten te blijven werken ondanks de 'onmenselijke behandeling'.

C Behandeling in sollicitatie - en personeelsbeleid

- In een gesprek met een man van buitenlandse afkomst vertelt een man dat hij bij het uitzendbureau afgewezen wordt, omdat hij geen ervaring heeft. Als ik zeg dat mij dat ook wel eens gebeurt, vertelt hij dat het om productiewerk gaat: 'Daar heb je toch geen ervaring voor nodig?'
- Een man vertelt dat de leidinggevende van een supermarkt in de stad geen vrouwen met hoofddoeken aanneemt.
- Een vrouw van buitenlandse afkomst vertelde Ernest: 'Vrouwen met kinderen worden vaak niet aangenomen. Daardoor hebben zij de neiging de prostitutie in te gaan om geld te verdienen en voor haar zelf en haar kinderen te zorgen. Het gevolg van dergelijke situaties is dat seksueel overdraagbare ziekten zich meer en meer verspreiden.' Ernest kreeg de indruk dat de vrouw haar situatie probeerde uit te leggen, dit niet expliciet durfde te zeggen en daarom het verhaal generaliseerde.

Werk	9
A Behandeling door collega's	2
B Behandeling op de werkvloer	4
C Behandeling in de setting van sollicitatie- en personeelsbeleid	3

Tabel 4: Werk – aantal ervaringen gerangschikt naar situatie

3.1.3 Op de buurt/in het wonen

Er zijn 12 ervaringen verteld met betrekking op de buurt waarin mensen wonen of over het wonen op zich. De verhalen zijn onder te verdelen in ervaringen met discriminatie in de buurt, waaronder ervaringen met burenc conflicten (6) en overige ervaringen in de buurt (3). Daarnaast zijn ervaringen verteld op het gebied van wonen (3).

A Op de buurt - burenc conflicten

In de verhalen over burenc conflicten komt zowel ervaring met discriminatie door Nederlandse burenc als ervaring met discriminatie door buitenlandse burenc naar voren.

- Antihouding van Nederlandse burenc

In een van de vrouwengroepen vertelt een vrouw mij dat het bij haar op de buurt niet goed gaat. Haar kinderen kunnen niet veilig buiten spelen. Zij wonen als enig buitenlands gezin in de straat. Verder alleen maar Nederlanders. Later legt de groepsleider uit dat de Nederlanders in haar straat allemaal heel eensgezind zijn. Het buitenlandse gezin wordt niet geaccepteerd. De groepsleider vraagt de vrouw te vertellen wat haar overkomen is. 'Dat kan ik niet', zegt de vrouw, 'dat is te gevoelig'.

Later hoor ik van de groepsleider dat mensen naar haar gespuugd hebben toen ze voorbijkwam en dat dit te vernederend is voor haar om te vertellen.

- Antihouding van buitenlandse burens

Er is nog een vrouw die wil vertellen dat haar kinderen niet veilig buiten kunnen spelen. En ze wordt gediscrimineerd. Niet door Nederlandse mensen, zegt ze, maar door een Arabische buurtgenote. De buurtgenote vindt dat zij geen goede moslimvrouw is, omdat ze geen hoofddoeken draagt, zich anders kleedt, bijvoorbeeld door het dragen van strakke broeken. 'Tegen haar dochter zegt ze dat mijn dochter slecht is en dat ze niet met mijn dochter mag spelen. De buurtgenote vertelt ook aan andere mensen dat mijn dochter en ik slecht zijn. Mijn dochter is vier jaar oud!' Het raakt de vrouw erg en ze wordt emotioneel. Het is op dit moment heel gespannen in de buurt.

Later vertelt de groepsleider dat de situatie heel erg uit de hand loopt. De vrouw kan overdag bijna niet alleen thuis zijn en niet alleen de straat op. Als ze thuis is heeft ze alle deuren op slot. Ze wordt op straat van haar fiets getrokken.

B Op de buurt - overige ervaringen

- Een vrouw vertelt dat ze kinderen heeft gekregen van een man van buitenlandse afkomst. Zij is zelf Nederlands van herkomst. Ze merkt dat bij haar in de wijk kinderen van buitenlandse afkomst met elkaar spelen en 'Nederlandse' kinderen met elkaar spelen, maar dat buitenlandse kinderen en Nederlandse kinderen niet met elkaar spelen. Een Nederlandse buurman wil absoluut niet dat zijn kinderen met haar kinderen spelen, omdat ze buitenlands zijn.
- Een positieve ervaring op de buurt: een vrouw vertelt dat ze toen ze in Nederland kwam slecht Nederlands sprak, maar wel graag wat wilde praten. Een buurvrouw van haar ging veel met haar wandelen en zo leerde ze de taal. Dat was een hele goede ervaring.

C Op de buurt - overige ervaringen

- In een ontmoetingsruimte voor mannen raakt Ernest in gesprek met een man aan de bar. Hij vangt het onderwerp discriminatie op en wil graag over zijn ervaringen vertellen. Hij woont in het opvangcentrum in Fryslân, zegt hij, 's Avonds kijken we daar televisie en op een avond keek ik naar Eurosport, het was een wedstrijd van twee teams uit mijn regio en ik wilde dat graag zien. 'Komt er een andere jongen, 'a white guy', en hij drukt de televisie op een andere zender. Ik zet de zender terug, maar hij blijft komen om de zender weg te zappen. Voor mij voelt het niet goed, de anderen zijn allemaal wit. In totaal verblijven er vier 'buitenlandmensen' in een opvangcentrum.
- Een ander voorbeeld op het gebied van wonen betreft een familie in de Vrijheidswijk die vertelt dat zij aanspraak hadden gemaakt op huizen in bepaalde wijken van Leeuwarden. Zij werden ondanks hun wensen naar de Vrijheidswijk gestuurd. Zij denken nu dat deze wijk vrijgehouden wordt voor buitenlanders en zij zijn van mening dat dit discriminatie is.

3 RESULTATEN

Op de buurt/in het wonen	12
A Op de buurt - burencollicten	6
B Op de buurt - overige ervaringen	3
c In het wonen	3

Tabel 5: Op de buurt / in het wonen - aantal ervaringen gerangschikt naar situatie

3.1.4 Rondom studie / school

Er zijn 4 ervaringen verteld over discriminatie in de setting van studie of school, verhalen van studenten van een hogeschool (3) en een verhaal van een moeder over haar kind op de basisschool (1).

A Op de hogeschool

- De studenten van een hogeschool waar veel studenten van buitenlandse afkomst samen met Nederlanders studeren, vertellen ons dat de meeste Nederlandse studenten daar een open positieve houding richting migranten hebben. Ze relativeren en weten dat er in hun land van herkomst ook mensen zijn die negatief tegenover Nederlanders zouden staan.
- 'Veel heeft ook te maken met culturele verscheidenheid. Zo zijn Nederlanders bijvoorbeeld zeer direct. Daar moet je aan wennen, als je als migrant in Nederland komt.'

Toch vertellen drie studenten over situaties op het gebied van studie waarin zij onderhuids ervaren dat zij anders behandeld worden:

- Een van de jongens vertelt ons dat hij discriminatie vooral tegenkomt in het hotel waar hij samen met andere studenten moet werken voor studiepunten. 'Ik werk heel hard, ja, ik heb in mijn thuisland ook veel in hotels gewerkt, dus ik weet wel van aanpakken. Als ik klaar ben met mijn werk, bied ik altijd de anderen aan mee te helpen. Maar op één of andere manier laten ze mij altijd de afwas doen, dat voelt niet goed. Bovendien, hoe hard ik ook werk, ik krijg altijd een laag aantal punten.'
- 'In het werk krijg ik van de anderen niet de kans om de gasten te serveren. Voor de afronding van de periode heb ik dat gemeld aan de tutor, ik kon daarop de volgende dag de gasten serveren. Dit was de enige kans om mij te laten zien. Maar hoe hard ik ook heb gewerkt, ik krijg een laag aantal punten. Ik ben daarom gestopt met de studierichting, ik vond het niet leuk meer.' We vragen of hij het gemeld heeft. 'Ja, ik heb het gemeld, maar ja, wat dan, hè?'
- Een jongen vertelt van zijn ervaring met werkgroepjes. Op het moment dat er binnen de groep werkduo's gemaakt moeten worden, vraagt niemand hem.

B Op de basisschool

- Een moeder vertelt over haar kind: 'Mijn kind werd gepest op school, omdat hij zwart is. Kinderen riepen 'jij bent zwart', 'zwarte piet' enzovoort.' Dat vond ik niet leuk,

kinderen horen normaal met hem om te gaan. Op een gegeven moment heb ik het tegen de docent gezegd. Zij heeft toen tegen alle kinderen gezegd dat ze met mijn zoon net zo om moesten gaan als met elkaar. En dat het pijn doet als mensen zeggen dat je zwart bent. En nu gaat het goed.'

Studie/school	4
A Op de hogeschool	3
B Op de basisschool	1

Tabel 6: Studie/school - aantal ervaringen gerangschikt naar situatie

3.1.5 Binnen de familie

Er is één ervaring verteld van discriminatie binnen de familie.

- Een vrouw vertelt: 'Mijn schoonzus, de vrouw van de broer van mijn man, vindt mij geen goede moslimvrouw, waarschijnlijk omdat mijn moeder uit een niet-Arabisch land komt. Ze vertelt de hele familie dat ik geen goede moslim ben.'

3.1.6 Geen ervaring

In onze interviewgesprekken zijn we op verschillende momenten vijf mensen tegengekomen die eerst zeggen geen ervaring te hebben met discriminatie. Later in het gesprek komen er in vier gevallen dan toch ervaringen boven.

Een paar voorbeelden:

- Aan een tafeltje in een ontmoetingsruimte zitten twee mannen. Ze nodigen ons uit daar te gaan zitten en koffie mee te drinken. Ernest en ik laten ongeveer weten waar we mee bezig zijn. De oudere man zegt geen ervaring met discriminatie te hebben, hij woont hier al vijftien jaar, maar heeft dat niet ervaren. We vragen of hij hier ook gewerkt heeft. Ja, hij heeft hier de eerste jaren gewerkt, hij is nu al oud, zegt hij, maar ook in zijn werk heeft hij geen ervaring met discriminatie. Later, nadat anderen in de groep over ervaringen met discriminatie hebben gesproken, kan hij beamen dat hij soortgelijke situaties meemaakt, vooral in de subtiele sfeer: 'They do it behind your back'.
- We vragen de andere jongere man of hij ervaringen heeft. 'Nee', zegt hij, 'en als ik dat zou ervaren, dan zou ik gaan slaan'. Hij mengt zich verder niet zoveel in het gesprek.

Diezelfde ontmoetingsruimte bezoeken we nog een keer:

- We gaan aan een tafeltje zitten met twee mensen en proberen een gesprekje aan te knopen. Nadat wij hebben kunnen vertellen over ons werk bij Tûmba, vragen we naar ervaringen met discriminatie. Eén van de mannen vertelt dat hij zelf geen ervaring heeft met discriminatie. Later komen ervaringen op straat naar voren en ervaringen op het gebied van werk, zie respectievelijk paragraaf 3.1 en 3.2.
- Er is deze middag een man die in verschillende landen gewerkt heeft en ons veel

3 RESULTATEN

vertelt over de verhoudingen in Afrika, de problemen in de politiek en de verschillen in discriminatie in verschillende landen. Volgens hem is de discriminatie in Nederland 'achter je rug om'. 'In Frankrijk zeggen ze bijvoorbeeld in een bank direct tegen je dat je als allochtoon achter in de rij moet gaan staan. Als je dat niet doet, bellen ze de politie. In Nederland gebeurt dat niet, hier is de discriminatie meer verborgen. Rusland is absoluut niet gastvrij naar buitenlanders toe, ook China en Japan niet.' Hij woont nu in een Fries dorp, hij is daar tevreden en ervaart geen discriminatie. 'In een dorp in de buurt', vertelt hij, 'is het heel erg. Daar kwam een buitenlands gezin wonen en die zijn daar gewoon weggepest, dat gezin woont nu elders.'

Een fragment uit een groepsinterview in een ontmoetingsruimte voor vrouwen:

- 'Mijn buurvrouw zegt al gauw dat ze geen ervaring heeft met discriminatie. Eén keer, ze was toen in Leeuwarden en liep over straat. Een paar jongens, pubers, zeiden iets tegen haar. Ze kon het niet verstaan, maar het deugde niet helemaal. Ze vindt dat je dat van pubers kunt verwachten. Verder merkt zij er niets van, zegt ze.'

3.1.7 Niet willen of kunnen praten over...

Vier mannen willen op onze vraag niet reageren. We hebben de mannen ontmoet in een internetcafé. Eén van de mannen zei geen zin te hebben om erover te praten. Een andere man zei geen Nederlands, Engels of Frans te verstaan. Een man in een ontmoetingsruimte reageerde op de vraag of hij ook ervaring heeft met discriminatie als volgt: 'Ja, maar ik kan er verder niets over zeggen'.

3.2 Overzicht ervaringen

Om inzicht te geven in het totaal van resultaten zijn in tabel 7, zie bijlage, de vertelde ervaringen schematisch gepresenteerd. Bij elke ervaring is aangegeven hoe vaak deze is verteld, of de verteller een man of een vrouw is en wat de leeftijdsgroep is van de veroorzaker. In de interviews gaven mensen aan dat discriminatie soms heel subtiel kan zijn en soms heel direct. Omdat dit een opvallend thema was, is per ervaring beoordeeld of er sprake is van een directe of een subtiele vorm van discriminatie, zie voor een overzicht de laatste kolom in tabel 7.

Daar waar mensen afzonderlijk van elkaar een soortgelijke ervaring vertellen, is deze extra geteld. Waar mensen een ervaring delen, is dit geteld als één ervaring. De positieve ervaringen die in de verhalen, in paragraaf 3.1 zijn genoemd, zijn niet meegenomen in deze tabel. Daardoor wijken de aantallen in tabel 7 af van de aantallen in de tabellen 3 t/m 6.

De discussie geeft een antwoord op de onderzoeksvraag in paragraaf 4.1 *Ervaringen met discriminatie* en relateert het onderzoek in paragraaf 4.2 *Relativeringen*.

Voor dit onderzoek zijn 67 mensen benaderd. Van deze groep geven 4 mannen van buitenlandse afkomst aan dat ze niet over het onderwerp willen of kunnen praten, de zogenaamde non - respondenten, van 3 vrouwen zijn de verhalen niet meegenomen op basis van de afbakening van het onderzoek. Van 60 mensen zijn de verhalen meegenomen in het onderzoek. Deze groep bestaat uit 32 mannen van buitenlandse afkomst, 26 vrouwen van buitenlandse afkomst, één vrouw van Nederlandse afkomst (met een kind van buitenlandse afkomst) en één familie van buitenlandse afkomst.

De verhalen zijn gegroepeerd rond de leefgebieden 'publieke leven', werk, wonen/buurt, studie/school, familie en zorg. De verhalen beschouwend, komt een aantal discussiepunten naar voren.

4.1 Ervaringen met discriminatie

De onderzoeksvraag is als volgt opgesteld:

Wat zijn de ervaringen met discriminatie op basis van herkomst en kleur van mensen van buitenlandse afkomst in Leeuwarden?

Subvragen

1. *In welke mate komen ervaringen met discriminatie op basis van herkomst en kleur voor?*
2. *In welke situaties komt discriminatie op basis van herkomst en kleur voor?*
3. *Hoe ervaren mensen van buitenlandse afkomst deze vorm van discriminatie, met andere woorden: hoe is de beleving van discriminatie?*

De paragrafen 4.1.1, 4.1.2 en 4.1.3 geven respectievelijk antwoord op de subvragen van de onderzoeksvraag.

4.1.1 Mate van ervaringen met discriminatie

Van de 60 geïncludeerde respondenten geven ten minste 40 mensen aan één of meerdere ervaringen te hebben met discriminatie en geven voorbeelden daarvan. Deze 40 mensen hebben gezamenlijk 51 ervaringen.

4.1.2 Situaties van ervaren discriminatie

De verhalen over ervaringen met discriminatie zijn onderverdeeld naar de leefgebieden 'publieke leven', werk, wonen/buurt, studie/school en familie. Uit tabel 7 is op te maken dat van de 51 ervaringen, 25 ervaringen situaties betreffen in het publieke leven, 9 ervaringen te maken hebben met werk, 12 ervaringen gaan over situaties in de buurt of op het gebied van wonen, 4 ervaringen hebben te maken met studie of school en 1 ervaring met discriminatie binnen de familie is gerapporteerd.

4 DISCUSSIE

Uit de interviews blijkt dat meer vrouwen dan mannen over ervaringen in de buurt of op het gebied van wonen praten. Van de 26 geïnterviewde vrouwen van buitenlandse afkomst vertellen 9 vrouwen over ervaringen op het gebied van buurt en wonen tegenover 2 van 32 geïnterviewde mannen.

4.1.3 De beleving van discriminatie

In de verhalen van de geïnterviewden kwamen een aantal aspecten naar voren met betrekking tot de beleving van de geïnterviewden.

Soort ervaring: subtiel of direct

Uit de voorbeelden blijkt dat er in bepaalde gevallen duidelijk sprake is van ongelijke behandeling, in dit artikel een 'directe ervaring van discriminatie'. In andere gevallen hebben mensen een vermoeden van discriminatie. De situatie is in die gevallen niet duidelijk te benoemen als discriminatie, maar mensen zeggen het gevoel te hebben dat er iets niet klopt, in dit artikel 'een subtiele ervaring van discriminatie' genoemd. Uit tabel 9 blijkt dat 27 ervaringen van subtiele aard zijn, 20 ervaringen van een directe aard en in geval van 1 ervaring is het niet duidelijk aan te geven of het om een directe of subtiele vorm gaat, daar is 's/d' aangegeven. In dit verhaal wordt een vrouw met hoofddoek een bankrekening geweigerd. Enerzijds is niet duidelijk gezegd waarom zij geen rekening krijgt en is het niet zeker of het om ongelijke behandeling op basis van huidskleur of etniciteit gaat. Anderzijds is het een legitieme vraag van een burger met paspoort om een rekening te laten openen. Dit mag de bankmedewerker op basis van de Algemene Wet Gelijke Behandeling niet weigeren.

Het is van belang op te merken dat de geïnterviewden aangeven dat zij een situatie als discriminerend hebben ervaren of niet. Het gaat om een subjectieve beleving van de geïnterviewde, in dit verband wordt geschreven over de 'ervaring van discriminatie'. Uit het verhaal is door de onderzoekers opgemaakt of de ervaring subtiel of direct te noemen is.

Discriminatie en leeftijd

Uit de resultaten is op te maken dat de verhalen die mensen van buitenlandse afkomst hebben over discriminatie gaan over ervaringen met jongeren die een discriminerende houding hebben, maar ook over ervaringen met volwassenen en ouderen met een discriminerende houding. In 34 verhalen is met zekerheid te zeggen dat de 'daderpartij' van een volwassen leeftijd is, in 5 situaties gaat het om jongeren dan wel kinderen (onder de achttien jaar). In zeker 3 situaties gaat het om ouderen die een discriminerende houding hebben. De discriminerende houding wordt door de groep ondervraagd dus vooral ervaren bij volwassenen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat vooral volwassenen zijn ondervraagd, die mogelijk meer in contact komen met andere volwassenen dan met kinderen/jongeren of ouderen.

Ook uit een citaat van de landelijke *Monitor Rassendiscriminatie 2005* blijkt dat een discriminerende houding wordt ervaren in het contact met alle leeftijdsgroepen: 'De door respondenten ervaren discriminatie op grond van land van herkomst, geloof of huidskleur

is niet beperkt tot bepaalde maatschappelijke terreinen en/of tot bepaalde vormen van bejegening. Het gaat niet alleen om verwensingen door opgeschoten jongeren op straat. Het gaat ook om de bejegening tijdens het dagelijks boodschappen doen, de busrit, de behandeling door personeel van disco's en andere uitgaansgelegenheden. En het gaat, last but not least, ook om de toegang tot de arbeidsmarkt en de verhoudingen op de werkvloer.'

Studenten en discriminatie

Opvallend in de gesprekken met studenten is dat zij de ervaringen met discriminatie relativeren. Zij weten dat in hun thuisland discriminatie ook voorkomt. Daarnaast zijn zij zich bewust van het feit dat Nederlanders directer zijn in de omgang, een verschil van culturele aard. Daardoor is er soms sprake van miscommunicatie.

4.2 Relativering van het onderzoek

Om de kwaliteit van het onderzoek te beoordelen en daarmee de resultaten te relativeren, is gekeken naar de betrouwbaarheid, de externe validiteit en de interne validiteit.

Betrouwbaarheid

Te verwachten is dat een herhaling van het onderzoek onder dezelfde groep respondenten soortgelijke resultaten oplevert. De betrouwbaarheid van het onderzoek staat daarmee niet onder druk.¹

Externe validiteit

Het doel van dit onderzoek was een indruk te krijgen van discriminatie - ervaringen in Leeuwarden. Daarom is gekozen voor een kwalitatief onderzoek en was het niet van groot belang te kiezen voor een statistisch verantwoorde steekproef. Een uitspraak over de externe validiteit, de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten naar beweringen over de gehele populatie, is in dit kader niet van toepassing.

Interne validiteit

De interpretatie van gegevens is een punt van relativering. De geïnterviewden zijn gevraagd naar ervaringen van discriminatie, oftewel hun beleving hiervan. Het is de vraag of met de gestelde vragen gemeten is wat de onderzoeker wilde meten. Discriminatie is een dermate gevoelig thema dat het de vraag is in hoeverre respondenten hierop een eerlijk antwoord willen geven. De kans bestaat dat respondenten met sociaalwenselijke antwoorden reageren. Daarnaast bleek het begrip 'discriminatie' voor de respondenten niet altijd duidelijk te zijn. Ook gaat de vraag naar ervaringen met discriminatie in op de beleving van de respondent en zijn de vertelde verhalen altijd subjectief.

Om de objectiviteit van de interpretatie van de onderzoeksresultaten te waarborgen is een onderzoeker van Nederlandse en een onderzoeker van buitenlandse afkomst ingezet,

---

¹Wester F, Smaling A, Mulder L. Praktijkgericht Kwalitatief Onderzoek. Bussum: Coutinho, 2000.

4 DISCUSSIE

ervan uitgaande dat beide onderzoekers vanuit een andere achtergrond naar de resultaten kijken. Deze keuze heeft mogelijk ook een versturende invloed gehad op de interviewgesprekken. De huidskleur van de interviewers leek in één geval invloed te hebben op het gesprek. Een student van een hogeschool vroeg na afloop van het gesprek aan de interviewer van buitenlandse afkomst of de interviewer van Nederlandse afkomst een medewerker van school is en waarom zij meewerkte aan dit onderzoek. Mogelijk was er niet altijd het vertrouwen in de medewerker van Nederlandse afkomst.

In het geval van vrouwengroepen is bewust gekozen de interviews te laten afnemen door de vrouwelijke interviewer die van Nederlandse afkomst is, omdat bekend is dat vrouwen uit verschillende buitenlandse culturen moeite hebben vertrouwelijke gesprekken te voeren in het bijzijn van een man. De mannelijke interviewer van buitenlandse afkomst heeft een aantal gesprekken gevoerd met mannen van zijn leeftijd. Mogelijk was de aanwezigheid van een vrouw hierin storend geweest voor het vertrouwen.

De taal vormde in bepaalde interviews ook een belemmering in het verkrijgen van de juiste onderzoeksgegevens. Zowel het Nederlands en Engels van de interviewers als het Nederlands van de geïnterviewden werd niet altijd goed gesproken en verstaan. Om dit te voorkomen, is in de interviews doorgevraagd op de antwoorden die respondenten gaven.

Van elk interview is een verslag geschreven en bewaard. De interpretatie van de resultaten is tussen de twee onderzoekers gezamenlijk tot stand gekomen en beschreven in de discussie. Ook is hierin overeenstemming gevonden met een inhoudsdeskundige van Tumba op het gebied van discriminatie.

Op basis van dit onderzoek kan voorzichtig geconcludeerd worden dat mensen van buitenlandse afkomst in Leeuwarden discriminatie op basis van herkomst en kleur ervaren. Deze groep ervaart discriminatie vooral in het publieke leven en in de buurt of op het gebied van wonen. In het publieke leven komen vooral ervaringen in winkels of met ondernemers voor en ervaringen met medeburgers, bijvoorbeeld op straat. Op buurtniveau spelen in een aantal gevallen burenc conflicten; het zijn vooral vrouwen die vertellen over ervaringen in de buurt. Respondenten geven aan dat zij discriminatie zowel in directe als subtiele vorm ervaren. Bij telling van deze vorm blijkt dat de subtiele vorm iets meer voorkomt dan de directe vorm (27:20). Opvallend is dat mensen van buitenlandse afkomst aangeven dat ouderen relatief vaak discriminerende opmerkingen maken. Van de mensen van buitenlandse afkomst ervaren studenten discriminatie op een andere manier. Zij relativeren het voorkomen van discriminatie en zetten dergelijke situaties in een sociaal-cultureel kader.

Het is niet mogelijk te concluderen dat alle mensen van buitenlandse afkomst in Leeuwarden ervaring hebben met discriminatie. De uitkomsten schetsen een beeld van situaties waarin discriminatie voor kan komen en hoe de discriminatie ervaren wordt.

1 Publieke leven	F	V	D	SD
A Behandeling in winkels en door ondernemers				
Vrouwen van buitenlandse afkomst vertellen dat zij niet aan fruit mogen komen van groenteman.	1	v	lv	s
Vrouw mag niet naar binnen bij een naaimachinewinkel.	1	v	lv	s
Jongens van buitenlandse afkomst maken een praatje met Nederlandse meisjes in een café. Meisjes klagen bij barkeeper, barkeeper stuurt de jongens weg.	1	m	lv	s
Winkelleigenaar zegt tegen klant dat producten te duur voor hem zouden zijn.	1	m	lv	s
Winkelleigenaar negeert twee jongens eerst, maar doet heel aardig als ze het product toch kopen.	1	m	lv	s
Drie mannen zeggen dat beveiligingsagenten hen in winkels altijd volgen.	1	m	lv	s
Ik stond achter in de rij bij de kassa. Een andere kassa ging open. De kassière van mijn rij vroeg de mensen voor mij uitdrukkelijk naar de nieuwe kassa te gaan.	1	v	lv	s
Aan de kassa wordt € 50 aangeslagen, terwijl product € 5 kost.	1	v	lv	s
In de supermarkt word ik altijd aangehouden door beveiligingsagent om in de tas te kijken.	2	mv	lv	s
B Behandeling door dienstverleners				
Man krijgt geen verblijfsvergunning, omdat het in zijn land 'best wel veilig' zou zijn. Hij is het daar niet mee eens.	1	m	lv	s
Bankmedewerker weigert vrouw met hoofddoek zonder opgaaf van reden een rekening te openen.	1	v	lv	sd
Crèchemedewerker maakt vernederende en seksueel getinte opmerking op basis van huidskleur over kleinkind bij verschonen.	1	v	lv	s
C Behandeling door medeburgers				
Mensen worden aangesproken op straat: waarom ben je hier, wat doe je hier, wanneer ga je weer terug? Eén keer is gezegd dat dit vaak ouderen zijn.	2	mv	lo	s
Opmerkingen als: 'Pas op, Bin Laden achter je'.	1	v	?	d
Man krijgt Hitlergroet van voorbijganger.	1	m	lv	d
Meisjes gooien geld op straat in de buurt van een asielzoekerscentrum: 'Jullie hebben toch geld nodig?'.	1	m	lj	d
Pubers maken opmerkingen, 'maar ja, dat zijn pubers'.	1	v	lj	d
Man maakt bij voorbijgaan een gebaar van de keel afsnijden.	1	v	lv	d
'Mensen negeren mij in de supermarkt, dit zijn vaak ouderen.'	1	v	lo	s

1 Publieke leven	F	V	D	SD
Vrouwen van buitenlandse afkomst zeggen spanning op straat te voelen, bijvoorbeeld in geval van groepjes jongeren.	1	v	lj	s
Vier jongens van Antilliaanse afkomst vertellen dat zij vaak beledigingen en beledigende straattaal van Nederlandse mensen naar het hoofd krijgen geslingerd. Omdat zij dit niet kunnen accepteren, reageren zij vaak met geweld.	1	m	?	d
Een student van Afrikaanse afkomst vertelt dat mensen vaak met beledigende straattaal op hem reageren en vooroordelen hebben.	1	v	?	d
D In de Zorg				
Twee mensen geven aan dat zij geen zorgverzekering kunnen krijgen, omdat zij illegaal in Nederland verblijven. Daardoor krijgen zij geen toegang tot gezondheidszorg.	1	m	lv	d
Subtotaal ervaringen categorie 1 Publieke leven	25			
2 Op het werk	F	V	D	SD
A Behandeling door collega's				
Vier mannen vertelden over beledigingen of andere vormen van lastig vallen door Nederlandse collega's. Dit heeft een zeer gespannen werksfeer tot gevolg, die leidt tot ongelukken op de werkvloer.	1	m	lv	d
Een man die op de werkvloer zegt: 'Hé nigerrrr, ben je er ook weer?'.	1	m	lv	d
B Behandeling op de werkvloer				
Werkgever wijst altijd donkere mensen aan om schoon te maken en zware dingen te dragen na werktijd en in pauzes, de blanke mensen mogen gaan.	1	m	lv	d
Werkgever betaalt slecht, wijst meest vervelende en zware werk toe, dwingt tot extra uren draaien, zonder daarvoor extra uit te betalen en zorgt niet voor de minimale eisen aan gezondheid en veiligheid.	1	m	lv	d
Leidinggevende legt niet uit hoe machines werken, wel bij de blanke collega's, waardoor deze collega's de leiding hebben als werknemers moeten samenwerken rond die machines.	1	m	lv	d
Bewoner van verzorgingshuis is onredelijk richting vrijwilliger van buitenlandse afkomst in verzorgingshuis.	1	v	lo	s

BIJLAGE

2 Op het werk	F	V	D	SD
C Behandeling in sollicitatie-/personeelsbeleid				
Afwijzing voor productiewerk vanwege een tekort aan ervaring.	1	m	lv	s
Een man vertelt dat de leidinggevende van een supermarkt in de stad geen vrouwen met hoofddoeken aanneemt.	1	m	lv	d
Vrouwen met kinderen worden vaak niet aangenomen, waardoor zij de neiging hebben de prostitutie in te gaan.	1	v	lv	s
Subtotaal ervaringen categorie 2 Werk	9			
3 Op de buurt/in het wonen				
A Op de buurt - burenc conflicten**				
Nederlandse burenen hebben antihouding tegen buitenlands gezin.	1	v	lv	s
Arabische burenen hebben antihouding tegen gezin dat zelf ook van buitenlandse afkomst is: de vrouw van dit gezin zou geen 'goede moslimvrouw' zijn.	1	v	lv	d
Geïnterviewde zou overlast veroorzaken op de buurt. Buurtbewoners bellen de politie.	2	vv	lv	s
Omwonenden reageren gewelddadig op de bewoners van een asielzoekerscentrum.	1	v	lv lo	d
Blanke kinderen en donkere kinderen spelen niet met elkaar op de buurt. Nederlandse buurman wil niet dat zijn kinderen met kinderen van buitenlandse afkomst spelen.	1	v	lj lv	d
B Op de buurt – overige ervaringen				
Buurman laat steeds hond in de tuin lopen, terwijl de eigenaar steeds aangeeft dat niet prettig te vinden: 'onder de Islam is de bek van een hond onrein'.	1	m	lv	s
Mijn burenen houden zich neutraal, op afstand, maar het voelt niet helemaal goed'.	1	v	lv lo	s
'Een Nederlandse buurman discrimineert veel over anderen in mijn bijzijn'.	1	v	lv lo	s
C In het wonen				
De medewerkers van de woningbouwvereniging reageren een beetje vreemd.	1	v	lv	s
In een opvangcentrum voor daklozen zet een blanke huisgenoot de televisie steeds op een andere zender.	1	m	lv	s

3 Op de buurt/in het wonen				
	F	V	D	SD
Een familie in de Vrijheidswijk heeft aanspraak gemaakt op huizen in bepaalde wijken van Leeuwarden. Zij werden ondanks hun wensen naar de Vrijheidswijk gestuurd.	1	f	lv	s
Subtotaal ervaringen categorie 3 Op de buurt/in het wonen	12			
4 Rondom studie/school				
	F	V	D	SD
A Op de hogeschool				
Medestudenten spreken soms Nederlands, terwijl het de afspraak is Engels te spreken.	1	m	lv	s
Jongen vertelt dat zijn studentcollega's hem op de praktijk-ervaringsplek altijd de afwas laten doen. Ook vertelt hij dat hoe hard hij ook werkt, hij altijd een laag aantal punten krijgt.	1	m	lv	s
Een jongen vertelt van zijn ervaring met werkgroepjes. Op het moment dat er binnen de groep werkduo's gemaakt moeten worden, vraagt niemand hem.	1	m	lv	s
B Op de basisschool				
Een moeder vertelt dat haar kind op de basisschool gepest werd, omdat hij een donkere huidskleur heeft. Nadat zij dit heeft aangegeven heeft de docent het goed opgepakt.	1	v	lj	d
Subtotaal ervaringen categorie 4 Studie/school	4			
5 Binnen de familie				
Vrouw krijgt van haar schoonzus te horen dat zij geen 'goede moslimvrouw' is.	1	v	lv	d
Subtotaal ervaringen categorie 5 Binnen de familie	1			
Totaal ervaringen categorie 1 t/m 5:	51			

Verklaring tabel

Tabel 7

Overzicht ervaringen, frequentie ervaringen en vorm van discriminatie gerangschikt naar leefgebied.

- F** Frequentie: hoe vaak verteld
- V** Verteller m/v = man/vrouw
- D** Daderleeftijd: lj/lv/lo = jong/volwassen/oud
- SD** Subtiel/direct S/D*
- f** Familie

* S: Subtiel: hier is sprake van een subtiele ervaring van discriminatie. Een subtiele ervaring is een ervaring waarbij niet duidelijk is of de dader het slachtoffer bewust ongelijk behandelt op basis van huidskleur of etnische afkomst. Het slachtoffer heeft een vermoeden van discriminatie. De onderzoekers kunnen hier niet objectief beoordelen of er sprake is van discriminatie.

D: Direct: er is sprake van een directe ervaring van discriminatie. De dader behandelt het slachtoffer op basis van zijn huidskleur of etnische afkomst.

** Daar waar uit de verhalen blijkt dat burens niet meer met elkaar kunnen praten, zijn deze ervaringen als 'burenconflicten' benoemd.

Tûmba
Eewal 56
8911 GT Leeuwarden
T (058) 215 77 71
F (058) 215 77 72
E info@tumba.nl
I www.tumba.nl

Discriminatie Meldpunt
T (058) 213 32 33

Tûmba wordt financieel gesteund
door het Rijk, de Provincie Fryslân,
een groot aantal gemeenten, kerken
en Woon Friesland

Tûmba is aangesloten bij Art.1, de
landelijke vereniging ter voorkoming
en bestrijding van discriminatie.

Uitgave: Tûmba
Tekst: Aafke Koster
Interviews: Ernest Esambe en Aafke Koster

